HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בין נסכי בכש. שהוא בן שנה לנסכי איל שהוא בן שמי שנה: **פ"ל ככה יעשה לשור האחד.** כל נסכי שור אחד הן ושור בן יומו קרוי שור ור"י במנחות פי' דמיתורא דלשון קדרים ב) שבכר כתיב והקריב עשרון ל' בן הבקר ממנה וכן דרש בכולן והתשון נ"ל: **פ"ל או לאיל הא'.** כיון שהוא איל כל נסכיו אחד הן בין קטן או שהוא בין ר"ג חדש: **פ"ל לו נסך בנכשים.** כל שה שבכבשים שוות הם בנסכיהם: **בין נסכי גדי.** קטן לתיש גדול: **הגע עצמך.** ופריך הגע עצמך שהלמינו על שיבוא היום ההוא בשבת הבאה ומאי מהני שכתוב עליו שם היום: **ומשני שם משמר.** על אותו שבת נמי היה כתוב עליו: **ופריך הגע עצמך.** שיממין תלי שנה עד שיבוא זמן המשמר שנית: **ומשני שם היום.** כמה ימים בשבת: **שם השבת.** כמה שבת בחודש: **שם החדש היה כתוב עליהן.** וגם שם המשמר שלהיו מלוי שיזדמן שיהיו כולם ביום א' מכוון אלא להרבה שנים

הלכה ד מתני' נשבח חשאים.

שהעתיקן בתוכה עותקין בספר והמתפרנסים ממנה עוטלין בספר: **לנשבח בדק הבית.** לנשבח שעותקים בה כל קדשי בדק הבית: **גמ' הוון פרנסין.** היו גבאי לדקה: **והוה יהיב ליה.** לאחרים שהיו העניים מתביישים לקבל מהגבאי: **מלויין עליו.** מדברין בו ואומרו שהיו צריך ליטול לדקה ועוטל: **מן דדמך.** כשמת בדקו ומצאו אלא נהנה ממה שקיבל אלא היה עותן לאחרים: **הוה מפגיע וזו'.** היה מתלקח לדקה בלילה ומוליכה אצל העניים אלא לבייתן: **חד זמן.** פעם אחת פגע בו שר של רוחות ות"ל לא כן למדתנו רבינו לא תסיג גבול רעך ולילה גבול של רוחות לילך ואין לבני אדם לצאת אז: **מתן בספר יבפה אף.** ויליאתו זו כדי ליתן לדקה בספר ראוי הוא שיסתיר עצמו מפניו: **והוה.** הרוח מתיירא ממנו אלא יכפהו ובכח מלפניו: **זהו שמסתכל במלות.** הלדקה היאך לעשותה שלא יתביישו העני: **טול ואתה פורע.** כשתקבל ירושתך: **ר"ג א"ל יהא לך במתנה אר"ח בר אחא וכו'.** וה"פ והוה ר"ל אם לא יהיה לך לשלם הרי הוא לך במתנה כי היה מושם אולי יתמתן העני לפרוע לו כשיראה שלא נפלה לו ירושה או כדי שלא יהיה לעני כגזל לפי דעתו: **אים הוה סבין וכו'.** היו זקנים בימינו כל מה שהיו נותנין להם מר"ה עד יוה"כ היו מקבלין ומשם ואילך לא היו מקבלין: **אמרי דשמן גבן.** מה שאנו לריכין לכל השנה כבר הוא אצלנו שהיו נותנין להם בימים אלו די פרנסתן לכל השנה כך נ"ל והיפה מראה פי' בזה פירושים המוקים: **וזה עמי.** עשה עמי לדקה ומן לי תרגגולא חדא: **פ"ג א"ל הא לך עומיתא ווי זבין קופר.** וה"פ הא לך מטבע זו וקנה לך בשר: **ואכל.** בשר שור ומת: **להרוגו אל נחמיה.** שאילו נתן לו בשר תרגגולא שהיה רגיל בו היה אי: **א"ל מיחזור.** כשיחזור יתן לו לאכול: **אמר.** לגבי המת עיניו שראו אותו ולא קבלוהו יהיו אתמונין: **ידיס.** ולא פשטו עצמן ליתן לעני יתקטען: **רגנים.** שלא רצו לקרלאתך ליתן לך ישבחו: **ומטפיה כן.** ועלתה לו כך בעיניו וידיו ורגליו: **א"ל.** רבי עקיבא מה אתה מקללני: **א"ל.** נחום ולמה אתה מבטנו ביסורין דקאמרת לוי לי: **הוה רביה דבייה.** מלמד של בנו היה סבי נהור והיה רגיל לאכול עם רבי הושעיה בכל יום: **חד זמן וכו'.** פעם אחת היה לו לר"ה אורחים ולא קרא לסבי נהור שיאכל עמו: **כרמשא.** לערב: **א"ל.** ר"ה לא יכעוס אדוני עלי שלא זמנתיך שתאכל עמי היום לפי שהיו אורחים אצלי ואמרתי שלא לזלזל בכבודך שיבייטו הלכך לא אלכלך עמך יום הזה: **א"ל אתה פייסם.** למי שנכלתה ואינו רואה אותו שרואה ואינו נלאה והוא הקב"ה יקבל פיוסך ותפלתך: **א"ל.** מנ"ל הא לדבך כן: **מראתי".** מעובדא דרתב"י: **דרתב"י.** נכנס סבי נהור לעירו יבנ ר"ש ב"י למטה ממנו שיאמרו הברייות אילו לא היה סבי נהור הה נגבלא רבא לא הוה ר"ש ב"י ולדקה יקרה: **אמר לון.** הסבי נהור מהו זה שנותנין לי כל כך: **ולני עלוי.** והתפלל סבי נהור זה על ר"ש ב"י אלי תפלה: **דלמא.** מעשה: **הוון מעיינין.** בבתי כנסיות שבלוד: **כמה ממון שיקעו אבותי בגלון.** שהם בנו בתי כנסיות אלה משלהם: **כמה נפשות שיקעו בבנין הזה.** וכי לא היו בני אדם שיעבקו בתורה והיה ראוי להועיל ממון זה עליהם לפרנסתם ונלאה שהיה ידוע לר' הושעיה שהיו עניים בני תורה בזמן ההוא שביטלו תורתם מדותק הפרנסה והיה ראוי לאבותיו לר' חמא לפרנסם ולא יקפידו על הציור של בנין בהכ"נ: **עבד.** אלו

לכך נחלוק בין נסכי עגל לנסכי שור ת"ל ככה יעשה לשור האחד מגיד שלא חלק בין נסכי עגל לנסכי שור או איל למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין נסכי בן שנה לנסכי בן שנתיים לכך נחלוק בין נסכי שנתיים לנסכי שלש ת"ל [1]או לאיל האחד או לשה בכבשים למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין ניסכי כבש לנסכי איל לכך נחלוק בין נסכי כשבה לנסכי רחל ת"ל או לשה בכבשים או בעזים למה נאמר שהיה בדין אם מצאנו שחלק בין ניסכי כבש לנסכי איל לכך נחלוק בין נסכי גדי לנסכי תיש ת"ל או בעזים הקיש קטן שבעזים לגדול שבתישים מה זה בשלשת לוגין אף זה בשלשת לוגין: ושם היום כתוב כו': (א)הגע בעצמך שזייג אותו היום שם משמר היה כתוב עליו הגע בעצמך שזייג אותו המשמר שם היום שם שבת שם חודש היה כתוב עליהן אפילו רוצה לזייג אין מצוי לזייג.

הלכה ד מתני' [8]שתי לשכות היו במקדש אחת לשבת חשאין ואחת

לשבת הכלים לשבת חשאין יראי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסין מתוכה בחשאי לשבת הכלים כל מי שהוא מתנדב כלי זורקו לתוכה ואחת לשלשים יום הגזברין פותחין אותה וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר (ב)נמכרין ודמיהן נופלין (ללשבת) לבדק הבית: **גמ' ר'(ג) יעקב בר אידי ור' יצחק** בר נחמן הוון פרנסים והוון יהבין לר' חמא אבוי (ד)דר' יהושעיה דינר והוא יהיב ליה לחורנין דבין זבריה חתניה דר' לוי היו הכל מליזין עליו אמרין דלא צריך והוא נסב מן דדמך בדקין ואשכחין דהוה מפליג ליה לחורנין רבי חיננא בר פפא הוה מפליג מצוה בליליא חד זמן פגע ביה רבהון דרוחייא א"ל לא כן אלפן ר' [2]לא תסיג גבול רעך א"ל ולא כן כתיב [3]מתן בסתר יכפה אף והוה מסתפי מיניה וערק מן קומוי אמר[3] רבי יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא [4]אשרי משכיל אל דל זה שהוא מסתכל במצוה היאך לעשותה ביצד היה רבי (יוחנן) יונה עושה כשהיה רואה עני בן טובים שירד מנכסיו היה אומר לו בני בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר טול ואת פורע מן דהוה נסיב הוה א"ל מתנה היא לך חייא בר אדא אית הוה סבין ביומינון מאן דהוה היב להון מבין ריש שתא לצומא רבא הוון נסבין מן בתר כן לא הוון נסבין אמרין [א]דשתן גבן נחמיה[3] איש שיחין פגע בו ירושלמי א' א"ל זכה עמי חדא תרנגולתא א"ל הא לך [ד]טומיתיה דקופד וזבין קופד ואכיל ומית והיה צווח ואמר בואו וספדו להרוגו של נחמיה נחום[ד] איש גם זו היה מוליך דורון לבית חמיו פגע בו מוכה שחין א' א"ל זכה עמי ממה דאית גבך אמר ליה מיחזור חזר ואשכחיה מית והוה אמר לקיבליה עינייא דחמינך ולא [ה]יסבון לך יסתמיין ידיה דלא פשטן מיתן לך יתקטען רגלייא דלא רהטן למיתן לך יתברון ומטתיה כן סליק לגביה ר' עקיבא אמר ליה אי לי שאני רואה אותך בכך אמר ליה אי לי שאין אני רואה אותך בכך אמר ליה מה את מקללני אמר ליה ומה את מבעט ביסורין רבי הושעיה רבה הוה רביה דבריה חד סגי נהורא והוה יליף אכול עימיה בכל יום חד זמן הוה ליה אורחין ולא מטא מיכול עימיה ברמשא סליק לגביה א"ל לא יכעוס מרי עלי בגין דהוה לי אורחין יומא דין דאמרית דלא ליבזוי ביקרא דמרי יומא דין בגין כן לא אכלית עם מרי יומא דין א"ל אתה פייסתה למאן דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמיים יקבל פיוסך א"ל הדא מנא לך א"ל מר"א בן יעקב דר"א בן יעקב אעל חד דסגי נהורא לקרתיה יתב ליה ר"א בן יעקב לרע מיניה דיימרון דאילולי דהוה בר נשא רבא לא יתב ליה ר"א בן יעקב לרע מיניה עבדין ליה פרנסה דאיקר אמר לון מהו הכין אמרון ליה ר"א בן יעקב יתב לרע מינך וצלוי עלוי הדא צלותא אתה גמלתה חסד למאן דמתחמי ולא חמי דין דחמי ולא מתחמי יגמול יתך חסד: (דלמא) רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא (רבה) הוו מטיילין באילין בניאתא דלוד א"ר חמא בר חנינא לר' הושעיא כמה ממון שיקעו אבותי כאן אמר ליה כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן [ב]לא הוה אית בני נש דילעון באורייתא רבי אבון עבד אילין תרעייה דסדרא

ריבב"ן

מתני' נשבח חדרים. חשאים על שם שעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי בלעגא שלא יתביישו: **כלי שמצאו בו צורך בדק הבית מניחין אותו.** לבד"ס: **ירושלמי** תני קדשי מזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית [ואין קדשי בה"ב] מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח. והתניין כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר ממכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית ס"ד אותן שהקדישו לקדשי מזבח הקדישו וקתני ודמיהן נופלין ללשכת בד"ה(ו) כלומר בשעה שהקדישו עיקר קדושתן לב"ה:

תקלין חדתין

הכמות כו' דכבש עשרון ל' ואיל ב' עשרונים: **פ"ל ככה יעשה לשור האחד.** דבין גדול בין קטן נסכיו שוין ל"ל מהכא דשור בן יומו קרוי שור כדכתיב שור או כשב או עז כי יולד: **או לאיל למה נאמר.** והלא כבר נאמר או לאיל תעשה מנחה: **בן שנה.** הוא בכבש בן שנתים הוא איל: **בכן שנה.** שיהיה נסכיו יותר: **פ"ל או לאיל.** מריבויא אשמעינן. ל"ג מעת שקרוי איל הכל אחד בן שנתים וכן ג': **או לשה בכבשים למה נאמר כו'.** הכשה. נקבה דבכבשים: **רחלה.** נקבה דעזים: **פ"ל או גו'.** מריבויא: **או בעזים.** והלא עזים בכלל כבשים הם: **גדי.** היינו בחור: **תיש.** זקן: **בג' לוגין.** הוא רביעית הין שהין י"ב לוג וכ"ה הסוגיא בבבלי (מנחות נא ב נב ב): **הגע עצמך כו'.** אמתניתין מהכל כלומר מה בכך שהיה כתוב עליו שם היום יכול הרמאי להמתין בשבוע אחתת שיגיע יום זה הכתוב בחותם: **שם משמר.** ומשני שהיה כתוב שם המשמר ובשבוע אחתת משמר אחר ולא יהיה יכול לרמות: ופריך הרי יכול להמתין עד שיחזור חלילה זה המשמר וזה היום: ומשני **שם יום ושבת וחדש כתוב.** שלא שייך שיתמין זמן הרבה עד שיאחרע כך: **מתני' נשבח חשאים.** על שם שעותקין בתוכה בספר והמתפרנסים ממנה עוטלים בספר: **לנשבח בד"ה.** לנשבח שעותקין בתוכה כל בד"ה: **גמ' לחורנין.** מפני שהיו מתביישים לקבל מיד הגבאי ונתן להם מה שלקח שהוא לא היה לריך: **מלעיין.** לשון לעז: **מפליג.** ממה שהיה עוטל: **מצוה.** לדקה: **בליליא.** משום מתן בספר שלא לבייש המקבלים וכמ"ש עוד דלא יהביה כו': **לא תסיג.** ובלילה זמן הרוחות ואמרו אל יצא ת"ש יחידי בלילה: **מתן בספר.** וזה כל כוונתי בהליכתי בלילה ושלומי מלוה אינו ניזוקין ובפרט שכופה אף: **שהוא מסתכל במצוה.** בהשכל וחכמה שלא יהיה בה איזה פחיתות: **שנפלה לך ירושה ממקום אחר.** דכתיב בית וזון נחלת אבות. וכשנפסק זה כגון זה שירד מנכסיו ירושתו ממקום אחר להתפרנס מאחרים המשפיעים לזה כאמותיו שהשפיעו לו: **עוד ואתה פורע.** כדאמרי' בשבת (קנא ב) כי אתא עגיל אקדיש ליה דיפתא לב' היכי דליקדמו לבניך כו' גנבל הוא שחזר בעולה כו' אשם הוא לא בא בא בנו או בן בנו ואמרו בגמ"ר הקב"ה עושה סולמות מורים לזה ומעשיר לזה וז"ש ואתה פורע דומנא בזמנא אחריתי: **מן דהוה נסיב כו'.** כדי שלא יקבור כשפוטו שהוא בע"ח ויקטער כמ"ש ברש"י ע"ז בע"ח עצב כו': **איים הוי סבין ביומינו.** בימינו היו זקנים: **מבין ריש שתא.** דגילקח הירושלמי כל מזונותיו של אדם קודמין מר"ה ועד יוה"כ. והיה העשם בזה שמר"ה ועד יוה"כ הוא קצת מזונם לכל השנה ולכן עד יוה"כ היו עוטלין שעדיין לא נקצב להם במרום ורשות בידם ליטול משא"כ אחר יו"כ שכבר נקצב להם פרנסתם על כל השנה מהסיבה שהיה בידם ולא היו רוצים ליטול וחזו דשתא גבן של כל השנה אצלנו כבר: **וכה עמי.** עשה עמי לדקה והוא כמ"ש יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית שנאמר ושם אלוה אשר עשיתי וגו': **הא לך.** מטבע זו וקנה לך חילופה בשר: **ואכל.** בשר שור ומת: **להרוגו של נחמיה.** שאילו נתן לו בשר תרגגולת היה אי: **א"ל מיחזור.** כשיחזור יתן לו הבליע בקשתו בההיא דאמרי' לקמיה דבניימין הלדיק וא"ל הרי הם מוטלים בסכנת מיתה שבולאלי היה מזדרז ליתן תכף ועתה תשב מחזירתו יתן לו ומשום כבוד חמיו היה אין לדרכו וז"ש לבית חמיו: **אשכחיה.** בחזירתו דמית: **קאים כו'.** עמד לנגדו: **עיני' דלא חמון כו'.** האשים עצמו על שלא הביט גודל חוליו וחליאותו וה"ל להזהרו: **דלא פשטן.** כמ"ש פתוח תפתח אל ידך וגו': **לך.** שהיא נלאה חולה גדול ופניו העידו בו: **דלא רהטון.** בתחילה וגם אילו היה רץ יותר בחזירתו מיראתו ולאגתו על העני היה מוצלח עדיין מי והיה מלילו: **רביה דבריה.** מלמד של בנו בנו היה סבי נהור והיה רגיל לאכול עמו בכל יום משום כבודו: **חד זמן כו'.** פ"א היו לר' חושעיא אורחים ולא אכל עמו: **לא יכעוס.** לא יתרעם אדוני עלי: **דלא ניבזו.** שלא יבזו בכודך שאינם מכיריס אותך: **מנא לך.** הא בדרכתא שהוא דרך חכמה: **דרתב"י.** בא חד סבי נהור לאמתו כדי שיאמרו אילו לא היה סבי נהור זה בגבלא רבא לא היה יתיב רבי אלעזר בן יעקב לאמתו היימנו ועשו לו פרנסה בכבוד: **מהו הכין.** שראה שהפריזו על המדה כפי ערכו שהיו רגילים בני אדם ליתן לו: **א"ל.** רבי אלעזר בן יעקב יושב לאמתו ממך: **ולני עלוי.** התפלל הסבי נהור עליו: **גמלת חסד.** שיעשה לאמתו אלו: **למה נפשות כו'.** וכי לא היו בני אדם שיפרנסו אותם שיעבקו בתורה:

ג) ירושלמי פאה פ"ח הל"ח, **ד)** ויק"ר פ' לד, **ה)** עי' כתובות קז ב, **ו)** תענית כא ב, **ז)** יבמות, **ח)** ירושלמי פאה פ"ח הל"ח, **ט)** ר"ל ומשני כיני מתניתין לעורך בדק הבית כלומר בשעה שהקדשו וכו' כל"ל וכ"ל דהיינולמי משני דמתני' מיירי דעיקר קדושתן היה לבה"ב,

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פרק ב מערכין הל"ב וסי' ממ"ש הל"ח:

יט ב טוש"ע יו"ד סי' רמט סט"ז:

נוסחת הבבלי

(א) הגע עצמך (שטיות אותו היום ממש) כו': **(ב)** נמכרין בדמיהן ונופלין ללשכת בדק הבית: **(ג)** דר' אושעיא (זיע) דיגר כו' הוו מלעיין כו' דל"ל למינסב והוא כו' דדמך אשכחיה דהוה יהיב מן דליה לאחרנין כו' אר"י אשרי משכיל אל דל אשרי נותן כו' זה המשתכל בצדקה כו' נסיב יהיב ליה במתנה ת"ר מיא בר אבא כו' למימר רשותא גבן כו': **(ד)** טומיתא מחזיל ומיכול קופר אכל קופר ומית כו' זכה עמי א"ל כו' עיניס דלא חמין לך יסתמון כו' סליק ר"ש לנקרו ליה א"ל כו' מורמין לא סליק לגביה לרמשא כו' חמי מיתיס מן דחמון ולא מיתחמי אמר ליה כו':

הגהות הגר"א

[א] וים גורסין רשותא גבן ועוד מלופי גרסאות וע' ביט"מ סוף מס' פאה:

תורה אור השלם

1. כָּבָה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ לְשֶׂה בַּכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים: במדבר טו יא
2. לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: דברים יט יד
3. מַתָּן בַּסֵּתֶר יְכַפֶּה אָף וְשֹׁחַד בְּחֵק חֵמָה עַזָּה: משלי כא יד
4. אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְיָ: תהלים מא ב